

PALILULA

Ki ne érezte volna már, milyen roppantul kellemetlen, nehezen elviselhető állapot, amikor az embernek elzsibbad valamitől a keze vagy a lába, ráadásul a fájó bizsergéstől részben, olykor akár teljesen cselekvésképtelennek érzi magát. Az ideiglenesen megnyomorodott tagja miatt érzett magatehetetlenségénél csak az nyomorgatóbb állapot, amikor az egész élete zsibbad el, amikor eldugul, elzáródik benne minden, természetes körülmények között nyitott, a szabad áramlásra teremtett csatorna, a máskor buzgó vére pangva már-már alvadásra készül, a nyirokerekben nem kering semmi, amitől bár egy parányi humor sarjadna, a zsigerei bénultan kényszerülnek tudomásul venni, hogy nem tölthetik be hivatásukat, mozgóképességének forrásai pedig, az izmok ernyedten, a felkavaró semmittevésnek, az értelmetlen vegetálásnak kiszolgáltatottan senyvednek, a tudatról nem is beszélve, amelynek nem lehet más szerepe azonkívül, hogy kihámozza az éppen nem túl változatos lehetőségek közül a túlélésre alkalmasakat, hadd legyen mihez illesztenie a maradék, még úgy-ahogy elviselhető megoldásokat. És még nehezebb mindezt elviselni, amikor a körülmények vajmi kevés reménnyel kecsegtetnek, hogy ez a zsibbadás hamarosan elmúlhat.

Ebben a nem éppen eszményi állapotban leledzett Búzás-Fehér Pál is a helyiipari termelő- és szolgáltatóvállalat technikusa, a megalakulás-kori elszegődését követő immár jó másfél éve, annak ellenére, hogy közvetlen fellettese, mérnököcskénk, de még a „kisfőnök” fölött álló Cerghizan Cornel főmérnök által is a kivételesen megbecsült alkalmazottak kategóriájába tartozott, lévén az egyedüli, hozzáértőnek bizonyult faipari szakember a termelést tervező, programozó és követő részlegen, vagyis az egész műszaki-adminisztratív bagázsiban, ahogyan a főmérnök használta előszeretettel gyűjtőnévként ezt a nem minden egyedében a fentről megszabott cél iránt teljesen elkötelezettnek számító társaságot. Semmi különlegest nem találhatott volna senki külső kutakodó egy másra is alkalmas és talán másra is méltó élet ellehetetlenülésében, ha nem a maga bensőségében figyelni, hiszen – kénytelen-kelletlen – beleillett, mert belesimult a nyájszellem meghatározta környezetbe, mint az ország hozzá hasonlóan jelentéktelen sok millió másik embere. Csakis odabentről szemlélve, valamennyire beavatottan a dolgok mindennapi menetébe, érthetett volna meg bárki valamicskét a lényegből.

A többség ugyanis tudta róla, hogy az alkalmazása érdekében annak idején egy kis csalásra vetemedett: leadott kérelmének benyújtásakor letagadta az igazi szakmáját, mondhatni hivatását, s csak a protestáns teológia elvégzése előtti képzettségét igazoló, a faipari szakközépiskolai érettségi oklevelére alapozott, remélve annak csodatevő hatását, amely segítségére lesz majd, hogy legalább valamicskével a minimum határán felüli létfeltételt biztosíthasson a négy aranyos gyermekének, miután a vele azonos hitet vallók drasztikus megfogyatkozása miatt ez bizonytalanná vált, immár nem lévén alkalma a képzésének megfelelő szolgálatra. Ehhez azonban találkoznia kellett a szerencsecsillagával, Bulbuc Edittel.

A személyzeti osztály főnöke – „az a drága zsidó asszony” – ugyanis nemcsak a testét illetően, de a szívét tekintve is terebélyesnek bizonyult, ami abban nyilvánult meg, hogy az ilyen beosztású káderekre nem jellemzően rendkívül érzékeny emberfajtvá alakult az elmúlt negyven év során, amióta Gyulafehérvárról Marosvásárhelyre települt. Az eközben megtapasztaltak valamiért szívet lágymódon hatottak rá, így, miután a Pali felvételi kéréséből kiolvasta a családi állapotát, majd személyesen is szóba állt vele, eldöntötte magában, hogy kizárólag a faipari szakvégzettségét igazoló dokumentumok érdeklik, eltekint a munkakönyvébe bevezetett előző tizenegy évtől, amikor is Brassóban meg Hétfaluban teljesített lelkipásztori szolgálatot az evangélikus egyház kebelében. Jóformán maga sem értette, miért gyakorolja e kegyet, de valamiért örömét lelte benne, különös elégedettség áradt szét benne, a jóságérzet tudata, eladdig, hogy kegyeltjének még a korlátlan határidejű alkalmazását követően is, amikor Jugaru Mihai, a helyettese – a megveszekedetten rendszer- és rendhű személyzetis, minden alkalmazottak réme – a „Búzás-Fehér Pál elvtárs” alkalmazotti minőségének és a megfelelő javadalmazásának munkakönyvi bevezetése közben ezt a rendellenességet neheztelése gyanánt szóvá tette, ő, teljes főnöki tekintélyét kihasználva, ingerülten legyintett egyet, és rászólt, hogy ezt hagyja rá, vannak a feladatkörében ennél fontosabb dolgok, foglalkozzon azokkal. Ennek köszönhetően történhetett, hogy az a derék, azelőtt a hit és a lét gondolataitól hevenyen gyötört ember minden különösebb testi-lelki megrázkódtatások nélkül fokozatosan beleszürkülhetett a megélhetési alkalmazottak bármely sallangot, cafrangot, cifraságot, különleges lelki szárnyalást nélkülöző életébe.

A tények tudatában, még a gyermekkorukból tartó ismeretségük ellenére, mérnököcskénk is mindössze egyetlen alkalommal kérdezett rá Búzás-Fehér Palira a kiugrása okát illetően, akkor is csak azért, mert úgy alakult, hogy „azokról a gondtalan időszakokról” esett szó az irodában, de mivel

érdeklődése elintéztetett két szóval – „kettős ellehetetlenülés” –, soha többet nem erőltette, sem ürügye nem volt rá, sem az érdeke nem feltételezett ilyesmit. Az igazi okra végül egy egészen más témájú beszélgetésük alkalmával derült fény, amikor valamiért érintőlegesen ismét szóba került a közelmúlt, akkor kapott, ezúttal immár kérdezetlenül, egy mondatnyi, de igencsak tartalmas magyarázatot: „Ki akarhat magának egyik nehezen elviselhető rendben belül egy másik, még durvábbat?!” Ebből a tömör válaszból azonnal le tudta szűrni a szükséges tanulságokat ahhoz, hogy többé ne próbáljon meg avatatlanul belekukkantani a mások életébe.

Azt azonban a múlt időben egyre inkább kétséggel fogadta a különös képzettségű beosztottjával kapcsolatban, hogy képes lesz komolyabb meg-
rázkództatások nélkül hosszú távon magáévá tenni a mindennapok részleges, olykor teljes szellemi-lelki sivárságát, emiatt akarata ellenére is folyamatosan figyelt rá, jóformán szurkolt neki, hogy mielőbb valamilyen példáját szolgáltatassa a kitérés szándékának, amely feltételezhető volt róla. Még maga előtt is eltitkolta, mert azt nem tudta, mikor és hogyan fog megtörténni, de nem volt kétsége afelől, hogy valamikor csak-csak bekövetkezik.

Amikor aztán először hallotta azt a fülének különösen csengő, jóformán rejtelmesnek tűnő szót, arra következtetett, hogy ez nem lehet mással kapcsolatos, a folyamat beindult. Várta tehát a fejleményeket.

Csakhogy türelmesnek kellett lennie, mert nem vált azonnali részesévé a történéseknek. Mint utóbb kiderült, tudatosan nem vonták be, mert Pali, a köztük levő jó emberi és lényegében felhőtlen munkatársi viszony miatt azt szerette volna, ha a főnöke teljesen kimarad a tervezett heccből. Ami persze dőre elképzelés volt, lévén, hogy a három nagyfőnök egyet nem lépett a vállalat termelési és gazdasági ügyeiben mérnököcskénk bevonása nélkül, ha ezekkel kapcsolatban akár a legparányibb kétség is gyötörte valamelyiküket. Amikor aztán mégis sor került a beavatására, természetesen kényszerűségből, úgy vélte, tiszta szerencse, hogy addig kihagyták belőle, legalább megmenekült, hogy meg kelljen méretkeznie maga előtt. Mert bizonyára a tények ismeretében akkor is kerüli, hogy belefolyjon az eseményekbe, ha előre tudja, hogy az egész nagy későbbi nyüzsgésnek a forrása lényegében az a hiteltelenül blőd kósza hír lesz, amivel a beetetés megtörténik.

Arra felfigyelt ugyan, hogy Pali az eseményeket megelőző két-három héten a szokásosnál is többet beszélgetett a nagy irodájukat kettéosztó üveg-
falon túl Mister BACH-hal, alias Burdujan-Apostol Cosmin Horațiu gépészmérnökkel, akivel a kezdeti, néhány hónapnyi kölcsönös visszafogottságot követően valamiért egészen közeli, szinte már baráti kapcsolatba került,

noha nemcsak alkatilag különböztek, de egyéb szempontokból is mély elvi szakadék tátongott közöttük, Erdély történelmén túl például az alkoholt illetően – a mérnök Mister lévén gyakorló fogyasztó, aki munkaidőben is a kellő mennyiséggel feljavította a mindennapi kávéját, ellentétben a teljesen absztinens lelkipásztor-technikussal –, de hát az ellentétek mindenkori vonzalmának ősidők óta érvényes hiedelmére alapozva ezt elfogadhatóként tudta be, és még azt sem vette zokon tőlük, hogy ez idő tájt olykor a harsány nevetésig fokozódik az együttesen eltöltött időre máskor is jellemző, de addig csak mérsékelt mosolyban felszínre törő jókedvük. Azt meg pláne fölöslegesnek tartotta firtatni, hogy miért nézegetik időnként az iroda falára rögzített nagy, adminisztratív jellegű Románia-térképet. Emiatt aztán nem volt honnan tudnia a jócskán rendhagyó viselkedésük igazi okát, hiszen, mivel csak az üvegfalon túlról vetett rájuk nagy néha egy-egy pillantást, miért is, miből is következtetett volna arra, hogy eközben fogant meg bennük, csírázott ki és érlelődött potenciálisan kivitelezhetővé a Palilula-terv.

Ez a különös hangzású és ritmusú szó tehát csak azt követően jutott el hozzá, hogy előtte már megjárta Steiner Felix mérnök-igazgatót, Cerghizan Cornel főmérnököt, valamint Vaida Florentinát, a vállalat értékesítési osztályának főnökét, valamilyen kifürkészhetetlen okból különös, igen hasonló, szinte már egybevágó ingereket gerjesztve a tudatukban. Mérnököcskénk emiatt is látta később indokoltnak, hogy mindhárman jelen voltak az igazgatói irodában, amikor egyik délelőtt váratlanul behívatták, ráadásul olyasmire, amire, hónap közepe lévén, nem számított: referálni kényszerült a cserepesi bányában kitermelt és kockává faragott kő mennyiségével, valamint a nyers terméskövek válogatási lehetőségével kapcsolatban, különös tekintettel arra, hogy lehet-e azt a jelenlegi export-szerződés alapján szállítandó mennyiséghez képest növelni, és csak miután tekintetbe megarcának vonásaira kiült az értetlenség, tájékoztatták, egymás szavába vágva, a jól informáltságukat fitogtatva, hogy a kérdést természetesen nemcsak úgy vaktában tették fel neki, kilátásban van ugyanis mindezen termékekből egy tetemesebb megrendelés Paliluláról, az ottani illetékesek részéről.

Első hallásra sokkolta a frisseben elhangzott helységnév, de néhány pillanat múltán, bármennyire is furcsának és idegennek tűnt előtte, halványan felderengett benne, hogy mintha mégiscsak hallotta volna már. Ám alkalmazotti beidegződéseinek megfelelően először is a válaszadásra összpontosított, tudatva a jelenlevőkkel, hogy a kérdést illetően csak Viola Mihállyal, a szovátai kőtermelő egység vezetőjével konzultálva tud érdembeli adatokat közölni, de aztán – mintegy a kívülálló kíváncsiságának megnyilván-

nulásaként – megkérdezte, hogy talán csak nem a jugoszláviai Paliluláról van szó. Közben ugyanis beugrott neki, honnan kapaszkodott a felszínre emlékei mélyéből a név: az előző év májusában az ő nyughatatlan és folyton új kalandokat kereső édesanyjának sikerült kereskedelmi – értsd alatta: csencselő – turistaként részt vennie egy OJT szervezte¹, kétnapos belgrádi kiránduláson, amikor is az éjszakai szállásuk a szerb főváros Palilula nevű negyedében volt, a Tasmajdan kerületben; anyja hazatérte után őt is mindannyiszor derűre hangolta, amikor látta, milyen jól szórakozik az öreglány ezeken a furcsa neveken.

Vaida Florentina igyekezett egyértelművé tenni: nem, ebből nem lesz export. De azért rácsodálkozása jeléül még megjegyezte, hogy nem is tudta, más országban is létezik ilyen nevű helység. Majd igyekezett pontosítani, hogy ennek nincs jelentősége, és már csak azért is, hogy ő legyen, aki elsőként tájékoztathatja a mérnök elvtársat, az a Palilula, ahonnan a faragott kockaköveket meg a bizonyos méretű termésköveket kérik, Dolj megyében van, Craiovától nem túl messze, az ország déli határához közel, egy több mint hétszáz lakosú faluról van szó, Bucovăț községhez tartozik, mindezt egy kiváló földrajztanár ismerősétől tudta meg, és fölösleges a mérnök elvtársnak ezen mosolyognia, mert komoly tételek forognak kockán, első menetben egy harmincszor harminc méteres tér kirakásához a kisebb méretű, meg egy hétszázötven méteres út kirakásához a nagyobb méretű kőből szükséges mennyiségre lenne igény részükről, úgyszintén a helységen átfolyó partak partjának szabályozásához nélkülözhetetlen harminc és ötven centiméter közötti átmérőjű, de tíz centiméternél nem vastagabb terméskövek is kellenének oda, úgyszintén további megrendelések is lehetségesek, mert „ha Izrael állam igényeit kielégítik ezek a termékek, akkor csak jók lehetnek”, idézet bezárva, a helységet ugyanis a románokon kívül szerbek, bolgárok és zsidók is lakják, akik eléggé módosak a hagyományos állatkereskedésükből eredően. Fejben egy gyors, hozzávetőleges számítást végezve már majdnem csettintett egyet a szájával, hogy ez igen, hiszen abból, amit a főnökasszony említett, csak a faragott kő nagyjából kétszáznegyven tonna, aztán mégis inkább a fejét ingatta kétsége jeléül, amely nem annyira a legyártással, mint inkább a helyszínrre szállítással kapcsolatban merült fel benne, ami a párt és a kormány központi utasításainak betartása mellett lényegében megoldhatatlan, főleg abban az esetben, ha ez a Palilula nem valamelyik vasúti fővonal

¹ Oficial Județean de Turism – Megyei Turisztikai Hivatal (román)

mentén fekszik.² De aztán annak jeleként, hogy ő semmi jónak nem megromtója, mérnököcskénk igenlően bólintott, hogy akkor hát lássunk hozzá, és Steiner igazgató utasítására követte Florentinát az értékesítési osztályra, hogy a megrendelésből pontosan megtudja, méretenként pontosan mekkora mennyiségről is van szó. Csakhogy a helyszínen sem lett sokkal tájékozódottabb, ugyanis nem létezett írásban elküldött megrendelés, mindössze a főnökasszonynak a titokzatos, Solomon Cămătaru néven bemutatkozó megrendelővel folytatott „interurbán” telefonbeszélgetése alapján készített jegyzete, amelynek a lényege az volt, hogy a palilulaiak szerettek volna néhány mintapéldányt a kisebb, tízszer tíz centis, illetve a nagyobb, tizenöt-ször tizenöt centis kockakövekből, amit a cserepesi andezitből faragnak az ottani mesterek, úgyszintén az említett méretű, laposabb terméskövekből is, és nem ártana, ha azokat egy, a témában illetékes megbízott személyesen vinné el nekik, akivel érdemben egyeztethetnek a konkrét megrendelésről. Már az „andezit” pusztán említése is gyanússá tette számára a dolgot, mert honnan tudhatnának egy kis olténiai faluban a cserepesi andezitről, az a különös kérés már csak ráadás, hogy a mintapéldányokat a vállalat felelős kiküldöttjével együtt várják... De nem volt arra hangolódva, hogy ezen morfondírozzon, úgy vélte, ezek lényegtelen részletkérdések, majd kiderül, mi van a háttérben, hiszen az igazság mindig csak ideig-óráig elrejtethető.

Mint ahogyan ez esetben is csak néhány napra volt szükség a teljes megvilágításához.

Ahhoz azonban Lebovits Annamáriának közel másfél napnyi utazás árán el kellett juttatnia Palilulára a vállalat fehérnemű-varrodájában külön erre a célra sátorvászonból készített, strapaállós szatyorban két-két tízszer tízes, illetve tizenöt-ször tizenötös cserepesi faragott kockakövet, valamint egy szabálytalan alakú, kábé negyven centi átmérőjű, tíz centi vastag terméskövet, ami még egy markos férfi részéről is tisztességes erőfeszítést, helytállást igényelt volna, tekintve a háromszori átszállást a vasúton Marosvásárhelytől Craiováig, majd egy hosszú buszozást onnan a célig, lévén a két csomag súlya közel negyven kiló. De hát fel sem vetődött, hogy a feladat másra is bízattathatna, mint Annamari – még Steiner igazgató is teljesen helyénvalónak találta –, egyfelől azért, mert hozzáértő, ugyanis a Florentina vezette osztályon ő felelt az építőanyagok értékesítéséért, beleértve az exportot is, másfelől, mert hála istennek, nem az a vékonydongájú típusú nőszemély, akit minden

² Az 1980-as évek elejétől a kommunista kormányzat a külföldön valutáért értékesíthető üzemanyag fogyasztásának lecsökkentése érdekében a lehető legszükségesebbre korlátozta a közúti fuvarozást.

könnyű szél odébb lebbent. Mérnököcskénk kénytelen volt megállapítani, hogy az igazgató ezúttal tőle szokatlanul frappánsan fogalmazott, mert a kollégánő arányos alkatát, igazán nőies idomait és szabályos, akár szépnak is mondható arcvonásait igencsak negatívan ellensúlyozta a mozgása, a hangja, az egész viselkedése, amelyekben volt valami kevésbé izgató, s ami miatt csak igen ritkán élvezhette a környezetében csellengő férfiak valós vagy hamis bókjait. De a maga vaskosságában nem is nagyon adta jelét, hogy igényt tartana ilyesmire, s még „a vele egy tálból kanalazókhöz” is úgy viszonyult, hogy abból kiolvasható legyen az elutasítás, némelyiknek el is mondta: inkább áll közelebb hozzá a közízlés szerint a nem a legszemrevalóbb főnök-nője, Mamutkacsa, értsd alatta Florentina, mint bármelyik Ádám-ivadék a maga undorító „keljfeljancsijával”. Az sem volt persze mellékes szempont a kiválasztásánál – ezt már Cerghizan főmérnök jegyezte meg –, hogy ő lehet, aki bizonyára könnyebben szót ért azzal a bizonyos Solomon Cămătaruval, akivel valószínűleg hasonló töről fakadtak.

Annamari a következő hétfőn hajnalban indult, de csak pénteken kora délután ért haza. Ez két egész nappal hosszabb „kiruccanás” volt, mint amennyi a kiszállási rendvényében feltüntetettek alapján elvárható lett volna. De a főnökség bármiféle retorzió nélkül tudomásul vette ezt a fegyelmi kihágást, senki nem kért tőle emiatt magyarázatot, beszámították, hogy hosszú és nehéz lehetett az út, közbejöhettek előre nem látható viszontagságok. Nem értették ugyan, hogy megtértét követően miért csak az oda útra vásárolt vonat- és buszjegyet csatolta az elszámolási dokumentumhoz, de nem erőltették, ugyanis az indulás előtt felvett előlegnek a visszaútra járó részét és az amúgy esedékes plusz napidíj-járandóságát közvetlenül az érkezése után befizette a vállalati pénztárba. Azt a kérdést is kapásból megválaszolta, hogy miért hiányzik a rendvényről a célhelység hivatalának láttamozása: a falvaknak nincs néptanácsuk, pecsétért külön be kellett volna autóznia a tíz kilométerre levő községközpontba. Kövekkel ment, azok nélkül tért haza, a kiküldöttekre ilyenkor kötelező referátuma szerint mindet ott hagyta Palilulán mintapéldányként, tanulmányozásra, amit a vezetőség szintén természetesnek talált. Még az ominózus strapabíró, amúgy eléggé mutatószatyrokat is leadta a titkárságon, noha senki nem kérte tőle, akár meg is tarthatta volna magának más, különleges alkalmakra. A következő hétfőn reggel betelefonált Florentinának, hogy nagyon meghűlt az úton, tüsző lett a mandulájára, lázas, táppénzre íratta ki magát.

Kedden Búzás-Fehér Pali szólt mérnököcskénknek, hogy szeretne hiányozni félórát, elszaladna a postáig, csomagjai érkeztek, munkaidő után

nem nagyon van ideje megoldani, délután a nagyobbik lányának osztályában szülői értekezletet tartanak, arra kellene feltétlenül elmennie. És hogy nyomatékosítsa a kérését, mintegy a bizalom jegyében megmutatta az értesítő szelvényeket, különös tekintettel a feladóra: Eparhia Evenghelică-Lutherană,³ Braşov, str. Karl Marx nr. 2. Erre aztán tényleg nem volt miért rákérdezni, még úgy sem, hogy átsiklani sem lehetett a címzett félhangos, kissé ingerült morfondírozásán: „Mi a jó franc lehet két ekkora, egyenként húsz kilós csomagban?”

Nem egészen egy órán belül az irodában valamennyi jelen levő tanúja volt, amint fény derült a csomagok tartalmára. Pali ugyanis nem hazavitte azokat, túlon túl megerőltető lett volna elcipelnie a Tudor lakónegyedig, ahol ötödmagával szorongott egy másfél szobás, másodosztályú tömbházlakásban, sokkal közelebb, alig egy kilométernyire volt a vállalatközpont. Amint megjelent az üvegfalon túl, hóna alatt a furcsa alakú csomagokkal, Mister BACH azonnal ugrott ajtót nyitni. Az asztalához érve, Pali nagy lihegés közepette eresztette le rá a dobozokat, s a körülállók néma szurkolásától kísérve azonnal neki is esett, hogy lecibálja róluk a külső csomagolást, majd a rajzoló kolléganő, Ghica Marilena asztaláról kéretlenül egy rajzszegecszedő kést „kölcsonzött”, azzal dőfött belé az egyik kartonba, hasította fel, hogy kivehesse belőle a rejtélyes „kincset”. A kés hegye valami keménybe ütközött, csikorogva csúszott el rajta. A karton tenyérszerű felfelcsúszását követő pillanatban egy őrült ordítása harsant. Kibocsájtója begörcsített ujjakkal tépdeste a lyuk szélét, amíg fel nem tárult a doboz tartalma: ott ékeskedett egymás mellé helyezve négy faragott kockakő. Nekiesett a másik doboznak is, abban a természő lapult, ráfektetve egy koszos, malternyomos téglára.

Mister BACH kapta fel a padlóról a második csomagból kihullott üzenetet. Hangosan olvasta: „Salutări din Palilula,⁴ Solomon Cămătaru.” Az öt körülállók közül talán csak mérnököcskénk érzékelték, hogy csendes kuncogása felér a tetten ért cinkosok sunyításával.

³ Evangélikus-Lutheránus Egyházközség (román)

⁴ Üdvözlét Palilulából. (román)